

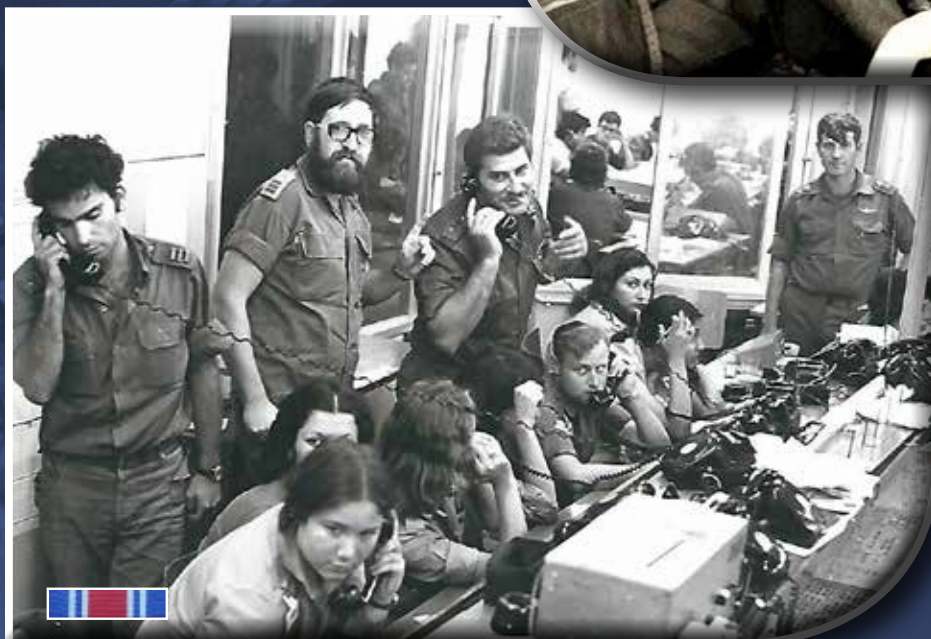
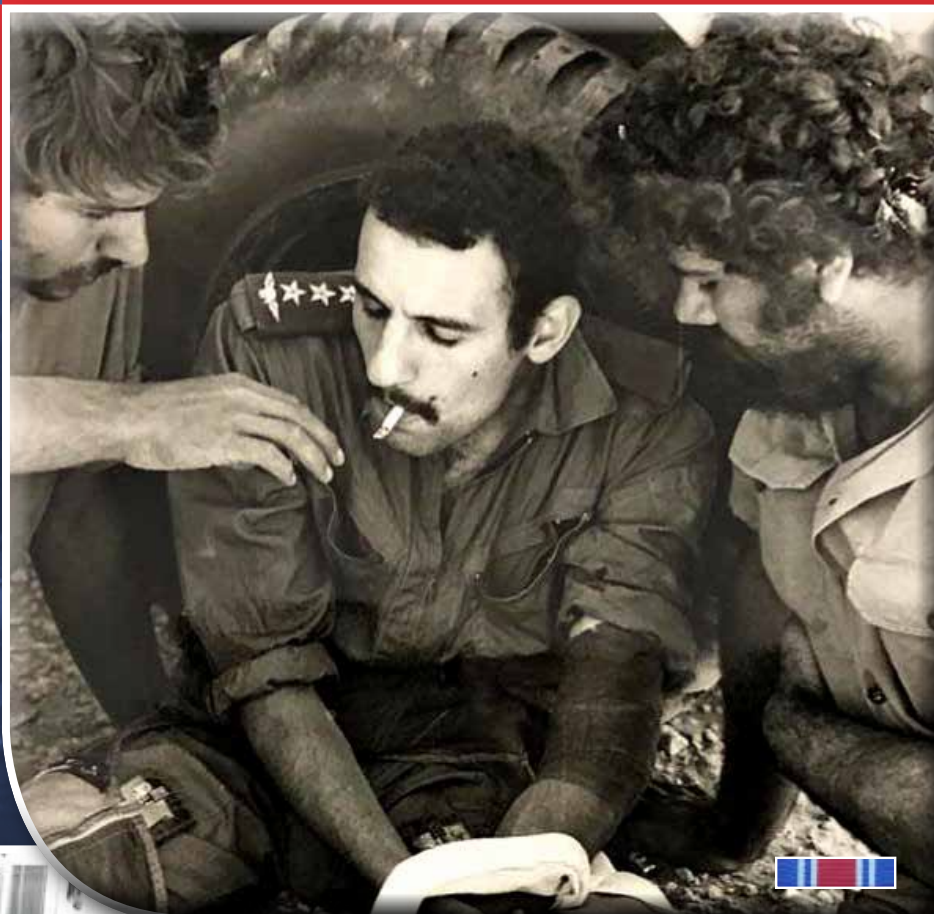

חברת ח"ח

כתב-עת לענייני מודיעין ובטחון מבית המרכז למורשת המודיעין | גיליון 94, סיון תשפ"ג, יוני 2023

חוקרי השבויים, סרן משה עדינו (מימין),
וסרן יעקב מנדלסון (משמאל), חוקרים טייס
מצרי שנפל בשבי. השניים נהרגו זמן קצר
לאחר מכן, בלחימה שבעיר סואץ. (הצילום
באדיבות עמותת מודיעין 10)

מרכז הדיווח, בקרה ושליטה (דב"ש)
במפקדת יחידה 848, במהלך המלחמה.
(באדיבות ארכיון המל"ם)

בסוף שנת 1971, לאחר הטירונות, עוד לפני האולפן ביחידה, לצורך השתתפות בעבודות ביצורים, בעקבות הודעתו של נשיא מצרים, **אנואר סאדאת**, על מלחמה הצפויה עד סוף "שנת ההכרעה". בחודשי הסתיו של שנת 1972, נערך בבסיס ביקור של ראש הממשלה **גולדה מאיר**, שלוותה ברמטכ"ל **דוד אלעזר** (דדו) וראש אמ"ן **אהרן יריב**, שהגיע לביקור פרידה לפני שהעביר את השרביט לאלוף אלי זעירא.

התחשק לי לצעוק: "היי, תעצרו, יש מלחמה מחר!", אבל כרגיל, אסור לקצין בינה רשתית להגיד מה שהוא יודע... זה סודי ביותר, שושו...

שרשרת הטיפול בדיעות שנקלטו אצלנו כללה את האלחוטנים ואנשי האיון, את יודעי השפה הערבית, בעיקר המתרגמים בוגרי האולפן, את אנשי האיון ואת אנשי הבינה הרשתית, שתפקידם לבצע את הטיפול המודיעיני בידיעה: זיהוי המקור, ניתוח הידיעה והפצתה – למחלקת מחקר באמ"ן, לפיקוד הדרום, למפקדת הכוחות בסיני, לחיל האוויר ולחיל הים, וכמובן למפקדת היחידה.

המשימה העיקרית הייתה לתת התרעה מפני כל איום בכל הרמות. זה כלל כל דבר – מהזנקה של מטוסים ועד הזזת כוחות בין מרחב קהיר למרחב התעלה. כל תנועה של כלי שיט אותרה ודווחה. על פי המודיעין הזה, אפשר היה להסיק על כוונה התקפית בכל רמה שהיא. עיקר תשומת הלב הופנתה לאותם סימנים מעידים, שהצטברותם מצביעה בוודאות על כוונה לצאת למלחמה. ידענו גם לתת מודיעין על פי נתונים טכניים בלבד של המקורות, ללא התייחסות לתוכן התעבורה.

הואיל ופריסת כוחות היבשה במרחב קהיר ועד התעלה הייתה בשלוש רצועות – הנחת העבודה

ביקור ראש הממשלה גולדה מאיר בבסיס "בבל".
כותב המאמר – במסדר החיילים, ראשון משמאל

848 (8200) דרוכה לקרב: יצאנו בחופזה למלחמה, במדי אל"ף מגוהצים...

סג"ם אביעזר גרואר, קב"ר צעיר בבסיס "בבל"

היינו כ-25 קציני איסוף, רובנו בני עשרים, בוגרי מחזור גיוס אוגוסט ואוקטובר 1971 מכל הזירות (אז: מדורים) ביחידה 848 (8200), בקורס קב"רים – קציני בינה רשתית. הקורס היווה השלמה מקצועית שבסיומה היינו אמורים להיות מוסמכים לתפקיד קב"ר ביחידה.

אשר כללה שלוש קומות מתחת לפני האדמה – שתיים מהן קומות עבודה, ממוזגות ומותאמות לעבודה רצופה למאות אנשים, חיילים וחילות, כמעט ללא צורך ביציאה החוצה. היציאה מן הבונקר נועדה רק לצורכי אכילה ולינה. מערכת זו כללה שני בונקרים עיקריים המחוברים ביניהם. מעליהם ובסביבה נפרס יער אנטנות, ובמרכז מערך אנטנות משולב בצורת גליל, המתנשא לגובה רב ("השיפוד").

**נמסר לנו שעלינו להתייצב שוב
אצל יוסי, שהודיע לנו שהוא
החליט לפזר את הקורס מכיוון
ש"מחר" עומדת לפרוץ מלחמה**

באחת מאנטנות הצלחת הגדולות, ליד שער הבסיס, היה פעור חור – זכר להפצצה מצרית על הבסיס במלחמת ההתשה.

בבסיס היה מעין פס ייצור משוכלל למודיעין – מעבדה למערכות אלקטרוניקה מתקדמות ביותר, חלקן חדשניות ופורצות דרך. חלק ממפתחי המערכות האלה היו לאבות תעשיית ההייטק בישראל.

"בבל", בתחילת שנות השבעים, הכרת לראשונה את מכשיר הפקסימיליה, הצגים, המגרסה, "רצפה צפה" ועוד מכשירים ואמצעים, שכעבור עשור או יותר הפכו לנפוצים כל כך. היו בינינו דוברי כל השפות במרחב, כולל רוסית ואנגלית, והיו אנשי סיוע בתחום ההנדסי-טכני. ברכס הצפוני היה בסיס לוחמה אלקטרונית של חיל האוויר וברכס הדרומי היה חדר פיקוד של פיקוד דרום, "דבלה". הגעתי לשם לראשונה

הקורס שנערך בבה"ד 15, בסיס ההדרכה של חיל המודיעין, החל בספטמבר 1973, לאחר סיום קורס קמ"נים (קציני מודיעין) של החיל וקבלת דרגת סגן-משנה. כבוגר המגמה המזרחנית בתיכון "עירוני ב'–ג'" בתל אביב ("צייטלין"), זומנתי עם גיוסי לצה"ל לאולפן לערבית, יחד עם בוגרי תיכונים אחרים בארץ. היינו תמהיל מיוחד ואיכותי של שוחרי השפה הערבית ופוטרי תשבצים, עם הילה של עשייה מיוחדת בתחום המודיעין. לאחר מכן, עברנו קורס מש"קי בינה רשתית, שירות ב"בבל" (הבסיס המרכזי של יחידה 8200 באום חשיבה שבסיני), הכנה לקורס קצינים בבסיס "בזק" במסגרת גדוד 17 של גולני, ולאחר מכן בה"ד 1.

**הכול היה מייד, לא היה זמן להגיד
שלום בבית וגם לא לקחת ציוד.
יצאנו למלחמה במדי אל"ף...**

"בבל" היה הבסיס המרכזי בזירה והעבודה נעשתה במשמרות, תוך תיאום ושיתוף פעולה עם בסיסים נוספים של היחידה במרחבי סיני ותעלת סואץ, בהם: "דורון" בבלוזה, שצפה לעבר פורט סעיד; בסיס "דקל" בטסה בגזרה המרכזית; ובסיס "אפרת" בביר-תמדה, שהתבסס בעיקר על בלון ה"צפלין". מערכת הבסיסים יצרה מערך איסוף סגור ויעיל מול החזית המצרית, בעיקר במרחב התעלה. בסיס "בבל", המשקיף על התעלה (האגם המר הקטן) ממרחק של כארבעים קילומטר, התנשא בבדידותו המסוגרת באום חשיבה. הכניסה אליו הייתה מוגבלת, ורק מעטים הורשו לעבור את דלתות הפלדה לבונקרים. הייתה זו מערכת מבוצרת, מסועפת ומרווחת,

■ השמשה של קווי חירום במפקדת חיל האוויר המצרי עם כל הבסיסים, והקפדה מיוחדת על תגובה מלאה לבדיקה.

גם חברים נוספים בקורס, ממדורים אחרים, נחשפו לידיעות אלה. הרגשו שאנשי היחידה מתייחסים במהלך ההרצאות או בסיומן לתרגיל "תחריר 41" כתרגיל שאינו שגרתי. הם שידרו אפשרות להסלמה ואף למלחמה. אך אנשי המחקר שהופיעו בקורס – שמו דגש על האופי התרגילי ודחו, במפורש או במשתמע, את האפשרויות האלה. זה היה הקו של מחלקת המחקר. זכורה לי במיוחד הרצאה של אלוף-משנה **גדעון גרא**, עוזר ראש מחלקת מחקר, שהיה למעשה סגנו של תת-אלוף **אריה שלו**, ראש המחלקה, שהפכה לימים לחטיבת המחקר. זה היה בשבוע שלפני המלחמה. הוא הציג את הקונספציה ושלל אפשרות למלחמה...

תעצרו, יש מלחמה מחר!

ביום חמישי (ארבעה באוקטובר 1973) אחר הצהריים נקראנו כולנו, כולל מפקדי הקורס, למפקדה, לחדרו של ראש ענף בינה רשתית, סגן-אלוף **יוסי זעירא**. יוסי היה מקצוען ונתפס כקצין קפדן ונוקשה. שרר מתח רב בחדר. לא ידענו מהי הסיבה לקריאה הדחופה. ללא דברי פתיחה מיותרים, אמר לנו יוסי כי מזה שבוע

לפני ראש השנה שחל בסוף ספטמבר 1973 – הוא דיבר על האפשרות שתהיה מלחמה. מזרחי הציג בפניי ידיעות של היחידה ושל "המוסד" מהחודשים והימים האחרונים, בהן:

המשימה העיקרית הייתה לתת התרעה מפני כל איום בכל הרמות. זה כלל כל דבר – מהזנקה של מטוסים ועד הזזת כוחות בין מרחב קהיר למרחב התעלה.

■ תנועת כוחות לחזית: העתודות המטכ"ליות – בהן הדיוויזיות הממוכנות 3, 6 ו-23, כוחות קומנדו-צנחנים, חטיבות גישור ועוד – שעזבו את בסיסיהן במרחב קהיר והשתלבו במערך הכוחות בחזית.

■ גיוס מילואים במצרים והפסקת חופשות. השלמת תקנים בכוח אדם ובתחמושת. דחיית בחינות של קצינים, וגיוס מחדש של חיילים שסיימו שירות חובה ביולי 1973. ■ ידיעות שלפיהן חיילים שוברים את צום הרמדאן. ■ המשרוע (התרגיל – "תחריר 41") יהיה בין אחד לשבעה לחודש. ■ דווח כי אחרי "תחריר 41" יהיה "משהו מיוחד". ■ הפעלת ערוצים שלא פעלו בשגרה.

הבסיסית הייתה שהעברת יחידות ממרחב קהיר או מהרצועה המרכזית לאזור התעלה, מצביעה על הערכות התקפית. קובץ נוהלי הדיווח שעל פיו עבדו – לא כלל מודיעין על כוונות; לא חיפשו דווקא "אקדח מעשן" כדי לדעת אם המצרים נערכים למלחמה.

כך התייחסו גם לתרגילים מעל היקף מסוים שהיו עורכים המצרים. מבחינתנו, תרגיל היה אירוע שעלול להתגלגל למבצע אמת, וזאת על בסיס הדוקטרינה הסובייטית. כך בדיוק התנהלו הדברים בפלישה הסובייטית לצ'כוסלובקיה באוגוסט 1968.

מותר להבין, אסור להגיד

הטיפול שקציני הבינה הרשתית היו נותנים לידיעה התבטא בניסוח "הנדון", מעין כותרת גג לחומר המעובד, ובהערה בתחתית הידיעה. קראו לה "הערת ב"ר" (בינה רשתית). לא פעם היה מדובר בהפניה לידיעות נוספות מאותו מקור שהתקבלו בעבר ואולי גם ממקורות תקשורתיים נוספים. כך אפשר לתת הקשר לאינפורמציות שנראו לעיתים סתמיות. הכול נכתב בצמצום מרבי. נמנענו מניתוח של תוכן הדברים, שכן זה היה המנדט של אנשי המחקר בקריה. אנחנו היינו בסך הכול קציני איסוף...

שהוא צועק "מלחמה" בכל פורום אפשרי, אך לא מקשיבים לו, וחלק אפילו רואים בו "מחרחר מלחמה"

לא פעם היה ניסיון מאולץ להתמודד עם גבולות חופש הביטוי בהערת הבינה הרשתית. במילים פשוטות, קב"ר היה מסוגל להבין מהמגע הבלתי אמצעי עם החומר – דברים בעלי משמעות רבה, אבל נאסר עליו להגיד מה הוא מבין... עשינו זאת על ידי הפניות לידיעות ולמקורות השונים – משהו בנוסח "בתקווה שתבין את הרמז"...

קורס הקב"רים שבו השתתפתי נערך ערב פרוץ המלחמה. היו הרצאות ותרגילים – ניתוחי אירוע ברמות שונות ובכל הזירות. שמענו בכירים ביחידה 8200 ואת ראשי האיסוף והמחקר באמ"ן. בהפסקות הצוהריים נהגתי לקפוץ ליחידה – מרחק הליכה מבסיס ההדרכה. נכנסתי למדור אוויר-מצרים לעדכון ולישיחות חבריות. כך שמעתי לראשונה על התרגיל האסטרטגי "משרוע – תחריר 41".

ראש המדור היה **סרן שמוליק מזרחי**, וכבר

מכירים לראשת הממשלה את חוד החנית של האיסוף... (ארכיון המל"ם)

אלה ובהתרגשות הרבה – לא הרגשתי את הרעב כלל. קבענו לחזור לבונקר מוקדם בבוקר.

"בבל" היה הבסיס המרכזי בזירה והעבודה נעשתה במשמרות, תוך תיאום ושיתוף פעולה עם בסיסים נוספים של היחידה במרחבי סיני ותעלת סואץ

עוד לא חולקו משימות ולא ידעתי אם אטפל בתחום האוויר או היבשה. דובר על אפשרות עבודה משולבת של הקב"רים במחלקות השונות, כך שהייתי צריך להתעדכן גם בתחום התקשורת הצבאית הטקטית ובמערכות התקשורת של חיל האוויר וההגנה האווירית.

בשבת בבוקר, שישה באוקטובר, המשכנו בעדכונים. אנחנו, הקב"רים הצעירים, התפזרנו במחלקות עצמן. בשולחן המרכזי ישבו המפקד נעם שפירא, המומחה המודיעיני מנחם שריר, ודוד לויתן ומנשה כהן – קצינים בכירים ומנוסים. התעבורה הייתה דלה, אך לא ייחסנו לכך באותה עת משמעות מיוחדת.

ב-13:40 נשמעה אזעקה בבסיס (לא שמעתי אותה בבונקר). הרגשנו זעזוע בבונקר, ופתאום נפסקה הקליטה לגמרי. מטוסים מצריים הפציצו את הבסיס. המלחמה החלה...

הכול היה מייד, לא היה זמן להגיד שלום בבית וגם לא לקחת ציוד. יצאנו למלחמה במדי אל"ף... הגענו בצוהריים לשדה התעופה. אני זוכר תמונה סוריאליסטית: הציעו לנו לגשת לחדר האוכל כדי לאכול צוהריים או לחטוף משהו, והינה בדרך לשם אנו רואים חיילים וקצינים מחיל האוויר, בדרכם לעשות את יום הכיפורים בבית... התחשק לי לצעוק: "היי, תעצרו, יש מלחמה מחר!", אבל כרגיל, אסור לקצין בינה רשתית להגיד מה שהוא יודע... זה סודי ביותר, שושו... רק אנחנו ידענו.

היה עיכוב ממושך עד ההמראה. הטיסה הייתה שקטה ורק באווירה עמד אי-שקט. כאשר הגענו לרפידיים (ביר גפגפה) היה כבר חושך. דומה שהיינו לבדנו על המסלול. כעבור זמן, הגיע רכב מהבסיס ולקח אותנו מייד ל"בבל".

נמנענו מניתוח של תוכן הדברים, שכן זה היה המנדט של אנשי המחקר בקריה. אנחנו היינו בסך הכול קציני איסוף...

נכנסנו מייד לבונקר, כדי להתעדכן. היה עלינו להכיר את תמונת המצב במהירות. ביום שישי נשארנו בבונקר עד אחרי חצות. יום הכיפורים לא הורגש כלל. לא התפללתי את תפילת "כל נדרי". הצום שלי החל למעשה מהבוקר, אך בתנאים

לפחות, אין לו ספק ש"תחריר 41" מהווה הכנה למלחמה כוללת של מצרים וסוריה נגד ישראל, וכי כל רכיבי ההתקפה התקיימו. הוא סקר בפנינו חלק מהידיעות והוסיף שהוא צועק "מלחמה" בכל פורום אפשרי, אך לא מקשיבים לו, וחלק אפילו רואים בו "מחרחר מלחמה".

קב"ר היה מסוגל להבין מהמגע הבלתי אמצעי עם החומר – דברים בעלי משמעות רבה, אבל נאסר עליו להגיד מה הוא מבין...

במהלך הפגישה האינטרוקום צפצף. בסיס של 8200 בצפון הארץ, שליד צפת, הודיע ליוסי על פינוי משפחות המומחים הרוסיים מסוריה. יוסי עדכן מייד את אלוף-משנה יואל בן-פורת, מפקד היחידה, באינטרוקום. הוא הוסיף באוזניו שאם נדרשת הוכחה נוספת, הרי שהידיעה הזו מהווה הוכחה ניצחת לעמדתו. ביום שישי הגענו כרגיל לקורס, אך מייד עם הגיענו – נמסר לנו שעלינו להתייצב שוב אצל יוסי, שהודיע לנו שהוא החליט לפזר את הקורס מכיוון ש"מחר" עומדת לפרוץ מלחמה והוא שולח חלק מאיתנו לתגבר את הבסיסים. לכמה קצינים בזירה המצרית – אני ביניהם – הוא הורה לצאת מייד לבסיסים בסיני, במטוס שהמתין לנו בבסיס חיל האוויר בלוד.

ממרחק הזמן ניתן לקבוע כי ביקור "הגברת הזקנה" היה מרשים אך לא מוצלח... (ארכיון המל"ם)